

Він жив уже в їхньому будинку майже рік, а бачили вони його лише кілька разів.

Коли заїжджала у двір його світло-сіра "Волга" з білими кружалами на колесах, усі завмирали, і якусь мить панувала тиша. Аж поки він не клацав дверцятами і не заходив у під'їзд. Він був військовий льотчик, підполковник.

"Волга" стояла у дворі день-два, а потім зникала, і його ніхто не бачив місяців півтора, а то й більше.

Вадька перший висловив припущення, що він... космонавт.

— А що?.. їздить тренуватися у Зоряне містечко. А що? Подивись на форму.

— Форма схожа, — погоджувався Борис. Справді, космонавти по телевізору виступали в точнісінько такій формі.

Хлопцям страшенно хотілося ближче познайомитися з ним, поговорити, розпитати все як слід. Але не вдавалося. Не станеш же хапати його на ходу за штани і зупиняти.

Та от якось улітку, коли "Волга" стояла в дворі, а Вадька і Борис крутилися біля неї, зазираючи через заднє скло на кумедного іграшкового тигра, що кивав головою, з під'їзду вийшов підполковник. Хлопці зразу відскочили од машини. Вони прекрасно знали, що власники дуже не люблять, коли дітвора крутиться біля їхніх машин.

Підполковник весело усміхнувся й раптом сказав:

— Ну що? Може, покатаємося трохи? Га? Якщо ви нікуди не поспішаєте... — і відчинив задні дверцята.

Вадька і Борис аж зашарілися від приємної несподіванки.

— А мені можна? — почувся дівчачий голос.

Вадька і Борис презирнулись і скривилися.

Ох уже ця Натка! Ну й нав'язала! І звідки вона взялася? Її ж наче й близько не було.

— Будь ласка! Сідай! — підполковник відчинив передні дверцята і вказав на місце поряд з собою.

Натка плюхнулась на сидіння, обернулася до хлопців і показала їм язика.

Вадька і Борис скреготнули зубами, але промовчали. Ситуація для сварки була невідходяща.

Підполковник увімкнув мотор, і "Волга" з м'яким шурхотом рушила з двору.

Якийсь час їхали мовчки. Потім Вадька відкашлявся і сказав:

— Гарна машина!

Борис теж відкашлявся і додав:

— Амортизація хороша. І гальма...

— Ви, я бачу, спеціалісти, — обернувся на мить і підморгнув підполковник.

Натка зневажливо хмикнула.

Вадька хотів був дати їй потиличника, але подумав, що поїздка може у будь-яку мить закінчитися, і вирішив відкласти потиличника на потім, а поки що не витратити на це часу, а з'ясувати те, що їх цікавило:

— Скажіть, а... ви космонавт?

— Ми розуміємо, це секрет, але ми нікому не скажемо. Чесне слово!
— підхопив Борис.

— Ні, хлопці, мушу вас розчарувати. Я не космонавт. Просто льотчик. У небі літаю. А в космосі — ще не доводилося. Хоча... Ні... Стривайте... — він усміхнувся. — Один раз у житті в космос я таки літав. Давненько, правда, це було. Двадцять років тому. Був я таким, як-от ви зараз. Можу розказати. Хочете?

— Хочемо, хочемо! — скрикнула Натка.

Вадька і Борис знову скривилися (ну чого вона вискакує!), але й собі сказали:

— Авжеж хочемо!

Підполковник знову усміхнувся й почав:

— Так-от... Гріх зараз признаватися, але у дитинстві я не любив арифметики. Я любив пригоди. Коли я читав задачу про велосипедистів, що виїхали назустріч один одному з двох міст, мені дуже хотілося, щоб ці велосипедисти по дорозі переїхали вчительку Ніну Марківну, яка

виводила в моєму щоденнику жирні кульгаві двійки з арифметики. Причому я не зичив їй лиха. Просто, на мою думку, це було єдине, що могло б урятувати мене від ненависної арифметики.

Дивна й смішна Ніна Марківна! Вона ніяк не могла збагнути, що мені анітрішечки не потрібна арифметика, що я хочу стати не бухгалтером, а знаменитим мандрівником.

Я прочитав усі пригодницькі книжки, які тільки були з шкільній бібліотеці. Деякі знав майже напам'ять. Я марив пригодами. Навіть сні мені снилися тільки пригодницькі. Але в житті мені дуже не щастило. За винятком невдалої поїздки в Індію (куди, звичайно, я не доїхав, бо міліція затримала мене на вокзалі), в житті моєму не було жодної пригоди. Хоч плач!

А одного разу...

Це сталося, в той день, коли Радянський. Союз запустив у небо третій штучний супутник, в якому спокійнісінько могла полетіти людина.

В той день я твердо вирішив залишити Землю, цю нудну, нецікаву планету, з усіма її двійками з арифметики. Я задумав побудувати супутник і назавжди полетіти в космос. Спочатку я думав зробити це сам. Але потім зрозумів, що самому буде, по-перше, важко, а по-друге, сумно. І я запросив у компанію свого найщирішого друга й однокласника Ромку. Ромка, не задумуючись, погодився. В нього теж були всі підстави розлучитися з Землею. Напередодні він розбив мамину улюблену вазу, непомітно викинув черепки на смітник і з трепетом чекав покарання.

Отже, було вирішено остаточно — ми удвох летимо на супутнику в міжпланетний простір.

Хто в дитинстві, мріючи, не вирушав у кругосвітню подорож із шматком хліба в кишені, не стрибав з стрімкої кручі, тримаючи в руках

благеньку парасольку, не копав землю під старою вербою, шукаючи неіснуючий таємничий скарб!..

Отож не дивуйтеся, що я, а за мною й Ромка щиро повірили в те, що ми збудуємо супутник і полетимо на ньому.

А було це, повторюю, ще за три роки до польоту Гагаріна, до того, як люди почали літати в космос. У 1958 році. Сидячи в темному кутку під сходами, ми гомоніли.

— Ти розумієш, Ромко, ми будемо першими в світі людьми, що полетять у міжпланетний простір, — захлинався я. — Першими! Розумієш? Всі люди на землі з хвилюванням стежитимуть за нашим польотом. Розумієш, усі люди до одного! Навіть футболісти київського "Динамо". Я вже не кажу про Жорку Цигана із сьомого "Б". Всі газети світу писатимуть про нас величезними літерами.

— Ох, це буде здорово! — в захопленні вигукнув Ромка, — Але як же ми все-таки полетимо? Це ж механізми різні складні треба.

— Дурниці. Головне — треба одірватися від землі. Я по радіо чув. А там почнемо кружляти по орбіті — і все, і взагалі, не перебивай, — з досадою махнув я рукою. — Ми будемо довго літати серед зірок та космічних променів — горді, мужні й самотні. А потім ми загинемо, налетівши на який-небудь метеор.

Тоді ще супутники не верталися на землю. Ромка тяжко зітхнув. Я глянув на нього і зрозумів, що трохи переборщив: ще хвилина — і Ромка відмовиться від польоту.

— А взагалі, хто його зна, напевно, ми все-таки не загинемо, — бадьоро промовив я, — а потрапимо на якусь планету.

— Авжеж! Я певен, що ми потрапимо на планету, — з полегшенням додав Ромка. Йому дуже не хотілося вмирати.

Ми почали спішно готуватися в путь. Для початку ми вирішили запустити кілька невеликих пробних супутників. Першим була нікельована більярдна куля. Для її запуску змайстрували катапульту із сталевого дроту й гуми від старої калоші.

Запускали рано-вранці на задньому дворі біля сарая. Метеором блиснувши на сонці, куля знялася високо в небо, перелетіла через сарай і зникла. Кілька хвилин я і Ромка напружено вслухалися, намагаючись почути звук падіння кулі. Проте нічого не почули.

Жодного сумніву не було — перший супутник "Ліра-1", тобто системи Леоніда Іщенка (це моє прізвище) та Романа Андрієнка, вийшов на орбіту й почав обертатися навколо Землі...

В другому супутнику ми сподівалися послати в небо яку-небудь тварину. Оскільки собаки Лайки в нас не було, ми вирішили спорядити в міжпланетну подорож сусідського кота Мордана, рудого й злого.

Супутником був плетений кошик, знайдений в сараї. Щоб кіт під час подорожі не зголоднів, я спеціально для нього приніс великий шмат сала.

Сало Мордан з'їв з апетитом, а летіти в небо категорично відмовився. Він і на землі почував себе дуже добре. Коли ми почали запихати його в супутник, несвідомий кіт став пручатись дряпатися, поки не втік.

— Досить випробувань, — сердито сказав Ромка, зализуючи подряпини. — Давай уже летіти. А то через кілька днів повертається з відрядження моя мати і... ти ж розумієш! Мені можна буде тоді вже не летіти.

— А я хіба що кажу? Давай!

За дров'яними сараями простягався пустир, куди ніхто ніколи не заглядав. Там, на пагорку, стояла залізна бочка. В ній колись тримали воду — на випадок пожежі. Тепер води там не було. В цій бочці спокійно могли вміститися і я, і Ромка. От тільки як її закинути в небо?! Це здавалося неможливим. Ви ж уявляєте собі, скільки може важити залізна бочка!

І ми почали майструвати катапульту. Це була каторжна, виснажлива робота. Копали під бочкою траншею, встановлювали пружини, ресори і важелі. Особливо попомучилися ми, коли витягали на дерево, що росло якраз коло бочки, здоровенну каменюку. Ця каменюка, впавши з висоти, мала привести в дію механізм.

Нарешті все було готове. Пізно увечері ми розійшлася по домівках.

Це була наша остання ніч на Землі. Наступного дня, рівно о восьмій годині вечора, мав вилетіти супутник "Ліра-3". На ньому назавжди летіли в міжпланетний простір учні третього "Б" класу Леонід Іщенко та Роман Андрієнко, і ніхто, ніхто на всій земній кулі не знав про цю знаменну подію.

Після уроків, нашвидку пообідавши, ми з Ромкою почали збиратися в дорогу.

Ми приладнали до бочки стару кришку од виварки. Це був "верхній люк". Кришка прекрасно закривала бочку і міцно кріпилася зсередини сталевим дротом. Ніякі космічні сили не змогли б її відкрити.

Дно бочки ми вистелили сіном із старого матраца. Стінки обклали старою стьобаною ковдрою, яка була вже нікому не потрібна. Вийшло дуже м'яко, тепло й зручно. До того ж це рятувало від ударів на випадок зіткнення з якою-небудь планетою.

З харчів у дорогу взяли: буханку хліба, куплену на особисті заощадження; сто п'ятдесят грамів любительської ковбаси, яку придбали на ті ж кошти; вісім холодних вареників з картоплею; три цукерки "Киць-киць", що я не з'їв учора; дві цибулини, один оселедець і пляшку з колишньою газованою водою. Колишньою тому, що корок був поганий і газ увесь вийшов. Проте Ромка запевняв, що вона все-таки поживніша, ніж звичайна вода.

В останню мить я приніс надкушений пиріжок з повидлом, що безпритульно лежав на буфеті в їдальні.

... Без п'яти хвилин вісім. Ми з Ромкою в мовчанні стоїмо біля супутника "Ліра-3". Урочистий момент. Щойно написано прощального листа і покладено під цеглину, до якої прикріплений дитячий першотравневий прапорець.

Ось що в цьому листі:

"Всім! Всім! Всім! Сьогодні, 30 вересня 1958 року, рівно о 8-й годині вечора, ми, Леонід Іщенко та Роман Андрієнко, вилетіли на супутнику "Ліра-3" в міжпланетний простір. Ми перші хочемо довести, що люди можуть літати в цьому просторі і що для справжніх мандрівників немає ніяких перешкод.

Поставте нам пам'ятник на площі Перемоги.

Прощайте, товариші, ми летимо.

Леонід Іщенко Роман Андрієнко".

Високо в небі незчисленними вогниками сяють зірки. Зараз ми з Ромкою полетимо їм назустріч і ніколи більше не повернемося на землю. Минають останні секунди.

— Ну, пішли! — тремтячим голосом кажу я. Ромка одкрив кришку "люка" і вже підняв ногу, щоб залізти в бочку. І в цю ж мить почувся дівчачий голос:

— Хлопці, а що ви тут робите? Га?

Від несподіванки Ромка випустив з рук кришку, і вона боляче вдарила його по коліну, а в мене забурчало в животі.

З-за сарая з'явилася Тетянка, наша однокласниця й сусідка. Побачивши її, Ромка зразу опам'ятався.

— Геть звідси! — спокійно сказав він.

— Що значить геть?! А може, мені цікаво, — сказала Тетянка й підійшла до бочки. — У що ви граєте? — Тетянка змовницьки прошепотіла: — У прикордонників і шпигунів? Я теж хочу.

— Геть, тобі кажуть, — скипів Ромка, — а то як дам, то полетиш!

— Дуже я тебе злякалась! От не піду і буду вам заважати, раз так!

Оце так номері Що робити? Невже все пропало? За кілька секунд до вильоту через якесь погане дівчисько зривається таке діло!

Здавалося, виходу не було.

І тоді я, — будь що буде, — вирішив все чесно їй розповісти і пояснити всесвітню важливість цієї події. Вона, напевно, зрозуміє й не буде заважати.

Почувши, в чім справа, Тетянка аж підскочила від захоплення.

— Ой хлопці, як це чудово! Візьміть і мене з собою. Я теж хочу летіти!

— Що-о? — ми презирнулися, обличчя в нас витяглися від здивування.

— Я теж полечу з вами!

Ми безпорадно дивились один на одного. Отакої! Мало вона нам нервів на землі попсувала, так її ще в небо з собою брати! Ні! Ні в якому разі!.. Але як від неї відкараскатись? Адже якщо просто так не взяти, то вона і нам не дасть полетіти. Це точно! Вона така!..

І ми почали умовляти Тетянку.

— Ну, подумай, нащо тобі летіти? Це ж назавжди. Ти ж ніколи більше не повернешся на Землю. Ніколи не побачиш ні тата, ні мами.

— Ну то що? Зате цікаво! Чому все цікаве повинні робити тільки хлопці? Я теж хочу!

— Та ми ж не вмістимося всі в супутнику. Ми тебе не мали на увазі. Тобі немає місця.

— Ось як! Мені немає місця? Так ви теж не полетите! Я зараз же скажу тітці Теклі, і вона вам вуха пообриває за те, що ви її бочку чіпаєте... Тітко Текле! — напівголосно крикнула, Тетянка.

— Ш-ш!.. Замовкни!..

Робити було нічого.

— Гаразд... Залазь! — зціпивши зуби, запропонував Ромка і шепнув мені на вухо: — В крайньому разі ми її викинемо ло дорозі.

Тетянка вмить залізла в бочку.

— Тільки запам'ятай: їсти ми тобі не дамо. В нас у самих мало! — з відчаєм у голосі крикнув я.

— Добре, добре, — безтурботно відповіла Тетянка й радісно загула з бочки: — Ой, як тут гарно! Залазьте, швидше!

І ми з Ромкою полізли. Сопучи й штовхаючись, ми довго вмощувалися. Кожний намагався якомога болючіше штовхнути Тетянку. Тетянка мовчки терпіла. Нарешті всілися. Було тіснувато, але нічого — летіти можна, особливо на небо. В урочистому мовчанні я встав і закрив "люк", тобто прикрутив його дротом до бочки. Потім не своїм, якимось дуже писклявим, пташиним голосом сказав:

— Приготуватися! Даю старт!

Ромка й Тетянка затамували подих. Я щосили потяг за мотузку, до другого кінця якої там, на дереві, була прив'язана здоровенна каменюка. Почувся тріск, щось гупнуло, заgrimотіло і...

Тетянка вдарила Ромку ногою у вуха, В цей час Ромка штовхнув мене ліктем у потилицю, а я ткнувся носом Тетянці в живіт. Потім Тетянка сіла мені на голову, Ромка турнув Тетянку коліном, а я наступив Ромці на губу...

Яке щастя, що стінки супутника "Ліра-3" були вистелені ковдрою!

Бочка шалено оберталась і підстрибувала. Вісім холодних вареників з картоплею полетіли Ромці за пазуху, оселедець опинився у Тетянки під пахвою, а колишня газована вода вся до крапельки вилася мені на штани.

І, незважаючи на це, я радісно вигукнув:

— Ура! Ми лети...

Я не договорив, бо якраз у цю мить мені в рот потрапила цибулина.

"Супутник", мабуть, летів уже у верхніх шарах атмосфери. Він обертався все повільніше й повільніше. Раптом об щось ударився п перестав обертатися.

— Ми вийшли на орбіту! — урочисто промовив Ромка...

Кілька секунд пішло на те, щоб розібратися, де чії ноги, руки, голови та інше...

В бочці було темно. Пахло оселедцем і ще чимсь поганим.

— Цікаво, де тепер Земля? — тихо й печально спитала Тетянка. Їй уже хотілося додому, до мамі. І Ромка це зрозумів.

— А-а, попалася! — злорадно захихикав він. — Ото не треба було летіти. А тепер — усе! Тепер ти ніколи не повернешся додому.

Тетянка нічого не відповіла. Вона мовчала. І я теж мовчав.

Гнітюча тиша запанувала в супутнику "Ліра-3". Я, Ромка й Тетянка сиділи й мовчки прислухалися до космічної тиші Всесвіту. І раптом...

Раптом ми почули гучні кроки й голос. По небу хтось швидко йшов лаючись. В усьому Всесвіті лише одній людині міг належати цей голос — двірничці тітці Теклі.

— А біс забрав би цих песиголовців. Знову якогось лиха накоїли! І доки це буде? Ні вдень ні вночі спокою нема.

Я кинувся відкривати люк...

Супутник "Ліра-3" мирно лежав у бур'янах біля дров'яного сарая. Над бочкою стояла двірничка тітка Текля і войовничо розмахувала руками...

Що було потім? Не треба питати.

Тетянці, звичайно, добре влетіло. Але найбільше перепало мені й Ромці.

І не в тім справа, що після хвилюючої зустрічі з батьками ми довго не могли сісти й соромилися показатися людям на очі. І не в тім, що учні в школі два тижні не давали нам проходу і все запитували про враження від космічної подорожі.

Виявилось найголовніше: учневі третього класу для того, щоб побудувати супутник, треба знати... арифметику. А-риф-ме-ти-ку! І сказав це не хто-небудь, а сам Жорка Циган, найпопулярніша у нас людина в школі, чемпіон міста з плавання.

Це було для мене відкриттям.

Довелося братися за арифметику.

Без підготовки, друзі мої, нічого не робиться. Запам'ятайте!

Отак літав я у космос.

Ну все, приїхали!

Вибачте, далі я їду у справах...

Підполковник Іщенко загальмував біля їхнього будинку. Вадька, Борис і Натка вилізли з машини.

— Спасибі!

— Спасибі!

— Спасибі!

— До побачення! — усміхнувся підполковник.

— До побачення!

— До побачення!

— До побачення!

Коли "Волга" від'їхала, Вадька зітхнув, розмахнувся і лягнув Натку по потилиці.

— Ти чого? — смикнулася Натка.

— Щоб не була така розумна! — Вадька повернувся і побіг. Борис побіг за ним.

— Дурень! Вадька-шмадька! — гукнула йому вслід Натка, і на очі в неї набігли безсилі сльози.

Натка любила маму, тата, вчительку Глафіру Павлівну і вареники з вишнями. І Натка терпіти не могла рицини, риб'ячого жиру й свого сусіду Вадьку. Та якщо риб'ячого жиру й рицини можна було все ж якось уникнути, то Вадьки уникнути було неможливо. Бо вони з Вадькою не

тільки жили в одній квартирі, а ще й училися в одному класі — четвертому "Г".

Вадька був недоброю, лихою людиною.

Дарма, що всі хлопці його любили і вважали за свого отамана. Це нічого не значить. Бо не самі хлопці живуть на світі, і треба мати совість. І взагалі... Чому, скажіть, будь ласка, Натка повинна бути гіршою за Вадьку? Адже був колись час. Тоді вони були зовсім маленькі і звалися просто діти. І в усьому були рівні. Іграшки мали спільні. Хворіли на однакові хвороби — кір, свинку, скарлатину. Однаково боялися Бармалея і Сірого Вовка і однаково жаліли нещасного козлика, від якого лишилися тільки ріжки та ніжки. Ох, оті ріжки та ніжки! Скільки сліз пролили через них Вадька та Натка — дружних колективних сліз! Натка й Вадька тоді дружили, міцно дружили. Як то кажуть — нерозлийвода.

А потім раптом Вадька зробився хлопцем і сказав Натці: "Ти — баба!"

Натка образилась і сказала: "А ти — дурень!"

І Вадька гупнув Натку кулаком по спині. А Натка тріснула Вадьку портфелем по голові. Так вони перестали бути просто дітьми, а стали хлопчиськом і дівчиськом.

Натка плакала в туалеті, щоб ніхто не бачив. І весь час смикала за ланцюжок, спускаючи воду, щоб ніхто не чув.

"Яка свиня цей Вадька, — думала вона. — Ось я йому покажу, що нітрішечки не гірша від нього. Він у мене побачить!"

Але це було дуже-дуже важко. Тому що Вадька нічого не хотів бачити й знати.

Не звертаючи на Натку аніякісінької уваги, він грав з хлопцями в футбол, був воротарем. Натка шморгнула носом і теж захотіла бути воротарем. Але їй ввічливо сказали: "Геть звідси! Дівчиська не бувають воротарями; тим паче такі зачухані".

Натка негайно відповіла: "А ви всі хулігани й нікчеми. І футбол ваш — тьфу!"

А Вадьці сказала окремо: "А ти найостанніша мокриця. Я пам'ятаю, як ти рюмсав, коли тобі укол робили. Нехай усі знають!"

Проте на Вадьку це аніякісінького враження не справило. Він тільки глузливо засміявся їй просто в обличчя. І через тиждень раптом навчився плавати.

Натка зціпила зуби і, не задумуючись, полізла у воду, просто на глибоке. Коли через кілька хвилин її витягли, вона вже вміла пірнати. Правда, виринати й триматися на воді ще не навчилася. На це довелося витратити два тижні й випити ціле відро каламутної річкової води. Але Натка не відступала й плавати навчилася. Що, з'їв, задавака противний?!

Складніше було з велосипедом. У Натки не було власного велосипеда. Доводилось...

— Милочко, дай покататися трошки.

— Та ну тебе! Ти й так мені вчора чотири спиці вибила і руль скрутила.

— Я більше не буду. Я вже майже вмію. Дай, Милочко. Я тобі цукеркові обгортки подарую. Гарні! В тебе таких немає.

— Гаразд уже... Тоді й перебивну картинку з квіточкою.

— Добре, — зітхала Натка, не в змозі приховати, як їй шкода перебивної картинки.

Зате глянули б ви на Вадьчине обличчя, коли Натка, нарешті, промчала повз нього на велосипеді, зовсім не тримаючись за руль. Жертви були не даремні.

Звичайно, він не міг їй цього подарувати.

Тому й б'ється.

Натка тинялася по подвір'ю. З дівчатками гратися їй не хотілося. Не цікавили її зараз дівчатка. Дуже їй хотілося чимось дошкулити отому Вадьці. Але чим? Нічого путнього не придумувалося.

Добре було тій Тетянці! Вона хоч у бочці з хлопцями в космос літала.

Натка проходила повз бетономішалку, що лишилася після будівництва сусіднього будинку, і раптом почула тиху розмову. От вони де! Сидять у бетономішалці й секретничають. Натка навшпиньках підійшла ближче, прислухалася...

— Він нам не просто так розказував, — говорив Вадька. — Він натякав...

— Думаєш? — спитав Борис.

— Аякже. "Без підготовки нічого не робиться..." Якби не Натка, він, може, й прямо сказав би: "Готуйтесь, хлопці! Я вам раджу..."

— Може...

— А що? Коли ми виростемо, міжпланетні польоти будуть все одно, що зараз тролейбус...

— Але, звичайно ж, братимуть не всіх. Усе-таки ж це не тролейбус.

— Авжеж... І якщо почати вже зараз, то...

— А що? Через які-небудь десять років ти знаєш, які б ми були! — захоплено вигукнув Борис.

— Усі комісії роти пороззявляють.

— Авжеж, ніхто ж не подумає, що люди з дитинства готувалися.

— От було б здорово! Тоді всі шанси — за нас...

— Правда, складнюща це справа — підготовка. От скажи — у нас хоча б тренажер є, той, що одночасно в різні боки крутиться?

— Дуля у нас є, а не тренажер.

— Або випробування тишею — камера спеціальна. Або — невагомість. Це, мабуть, найголовніше.

— І все-таки треба спробувати. Це ж попередня підготовка. І можна самим організувати й невагомість, і тишу, і це саме... в різні боки.

І тут Натка несподівано й дуже голосно чхнула, бо їй у ніс потрапив цемент.

І миттю, немов чортики на пружинах, з бетономішалки показалися дві голови.

Шії витягнуті, очі витріщені — ну точнісінько пташенята з гнізда. Кілька секунд вони мовчали, потім розтулили свої дзьоби і... Натці довелося довести, що бігає вона справді не гірше за хлопців.

Цілий день Натка не знаходила собі місця. Оце так да! Оце новина! Вадька з Боркою готуються в космонавти!

Натка зітхала... Борка впертий, Вадька ще впертіший. Це всім відомо. Вони оглухнуть від тиші, вони луснуть від невагомості, але підготуються. Підготуються і полетять у космос. І побувають на далеких невідомих планетах. І повернуться на землю героями. А Натка буде звичайнісінькою нудною бухгалтершею, як Ніна Абрамівна. з вісімнадцятої квартири. О-о-о! Цього не можна стерпіти! Ні! Вона вистежить, як вони тренуватимуться, і сама ще краще натренується.

Після обіду, скоцюрбившись за бочкою біля сарая, Натка вже сидить і дивиться в шпарку. Там, у сараї, на дровах спинами один до одного вже четверту годину, заткнувши вуха пальцями, сидять у темряві Вадька і Борис.

Натка встигла приготувати уроки, встигла пообідати, встигла покататися на Милоччиному велосипеді, а вони все сидять.

Це зветься випробування тишею.

Адже там, у небі, абсолютне космічне безгоміння, і до цього космонавтам треба себе привчити. Там не деренчить трамвай, не цвірінькають горобці, не лається вусатий двірник дядя Стьопа, якому начхати на тишу, бо він пияк, і його все одно не візьмуть у космос.

Натці вже набридло, око болить дивитися в шпарку, а вони все сидять.

І раптом чується гуркіт — розсипаються поліна, і Вадька кричить противним голосом.

Виявляється, космонавт Борка заснув і звалився з дров.

Двері сарая відчиняються, і, чухаючи забитий бік, виходить заспаний Борис, а за ним, похитуючись, змучений тишею Вадька.

В обох вигляд нещасний і жалюгідний. Здавалося б, Натці тільки й радіти й хихикати зараз, та в неї це не виходить. Їй чомусь жаль Вадьку і хочеться разом з ним лаяти Борку, що так підступно заснув під час випробувань.

Наступного дня Натка сиділа в шафі серед одягу і, обв'язавши голову маминою спідницею, дихала нафталіном. У сарай іти вона побоялась — там водилися пацюки. А в космосі пацюки не водяться, й звикати до них не обов'язково. Випробування тишею їй навіть сподобалось: нудно, але не страшно нітрішечки — терпіти можна. Тьху, слабак Борка не витримав!

Тим часом Вадька з Борисом тренувалися далі за програмою. Цілісінький день вони гойдалися на мотузці, прив'язаній до дерева.

Наприкінці невгамовний Вадька сказав:

— Треба катапультиватися. Обов'язково треба катапультиватися.

— А як це?

— Ти що, не пам'ятаєш, як Титов на тренуваннях разом з сидінням вилітав з кабіни, щоб потім на парашуті спуститися? Це й значить — катапультиватися.

— Та пам'ятаю, пам'ятаю, — промимрив Борис, хоч видно було, що він не пам'ятає.

Катапультуватися хлопцям у той день не довелося.

Вадька натер собі руки так, що навіть не зміг робити письмових уроків.

Мотузка теж зовсім перетерлась, бо, коли Натка увечері й собі почала гойдатися, мотузка несподівано тріснула, і Натка, відлетівши метрів на п'ять, гепнулася в калюжу.

— Здається, я катапультувалася, — прошепотіла Натка, витираючи з обличчя грязюку. — Добре, що ніхто не бачив.

Три дні тренувань не було — у Вадьки гоїлись руки.

А на четвертий день була чудова сонячна погода. Блакитне небо сяяло ласкаво й привітно, навіть не вірилося, що десь там, у глибині, жахливий безконечний космос.

На горищі пахло котами, іржавим залізом і тим особливим запахом, який буває тільки на горищі.

Крізь слухове вікно, біля якого причаїлася Натка, видно край даху і глуху стіну сусіднього будинку. Між будинками — щілина завширшки з півметра. Там темно, як в ущелині. Внизу — бита цегла, скалки скла і різне сміття. На даху над щілиною стоять Вадька з Борисом. У кожного до пояса прив'язана мотузка, другий кінець якої протягнуто на горище й закріплено там до крокви морським вузлом.

— Слухай, а ти певен, що буде ця сама, невагомість? — нерішуче питає Борис, з острахом зазираючи в щілину.

— Аякже. Невагомість — це ж і є, коли людина висить у повітрі, ні за що не тримаючись ні руками, ні ногами. Ну, давай!

У Натки чомусь сильно калатає серце, терпнуть ноги. Хлопці водночас лягають на дах, звішують ноги в щілину і потроху починають сповзати. При цьому вони голосно сопуть.

Ось над дахом видно тільки їхні голови. Ось уже й голови зникли, лише руки держаться за ринву. Раз! — нема вже й рук. Мотузки натягнулися й тремтять, як струни; У Натки щось обірвалося всередині.

Кілька секунд було тихо. Потім почувся приглушений Вадьчин голос:

— Борко, ну як? Відчуваєш невагомість?

— Відчуваю... Тільки пояс холерський сильно давить. Прямо живіт перерізує...

Знову запанувала тиша. Потім раптом почувся натужний голос Борисів:

— Слухай, я більше не можу! Якась незручна невагомість. Дуже вже ріже... Н-не можу. Чуєш?

Мотузки нервово засіпалися, і Вадьчин голос прохрипів:

— Гаразд... Вилазь і мені допоможеш. А то я до даху не дістаю...

Одна з мотузок засіпалась ще дужче. Потім почувся тремтячий голос Бориса:

— Вадько! Я не можу вилізти.

— Та ти що? Облиш жарти!

— Ні, серйозно! Не можу! Серйозно!

Мотузки одчайдушно скрипуче попискували.

— Вадько! Давай кричати на поміч! Я не можу, Вадько. Ми зараз розіб'ємось! — Стривай! Не треба ще! Може...

— Нічого не може...

І тут Натка зрозуміла, що "невагомих" космонавтів треба рятувати. Ще мить — вони зірвуться і... не треба тоді космосу — на землі теж можна прекрасно розбитися.

Натка зітхнула й крізь слухове вікно вилізла на дах. Дах був противно слизький і похилий. Натка на животі підповзла до краю і зазирнула в щілину.

Вадька і Борис теліпалися на мотузках, як два черв'яки. У Бориса пояс під'їхав майже під пахви, і ноги метлялися, мов у лялькового Петрушки. У Вадьки, навпаки, пояс з'їхав нижче пупа — він висів униз головою і, як немовля, дригав ногами, боячись зовсім випасти з пояса.

Обидва жалібно кректали і стогнали.

— Ой хлопчики, я зараз! — заголосила Натка. — Повисіть ще трошки! Повисіть, хлопчики, не падайте! Я зараз!

І вона швидко подалася у слухове вікно.

Натка в розпачі бігала по горищу, весь час промовляючи:

— Повисіть, хлопчики, я зараз! Повисіть, хлопчики, я зараз!

Хоча звідти вони, звичайно, не могли її чути.

"Як же допомогти? Як допомогти?" — стрибало в голові.

Враз Натка побачила довгу дерев'яну жердину з залізним гачком-трійником на кінці. Цією штуковиною двірник дядя Стьопа завжди виколупував сміття в каналізаційних колодязях, щоб не забивало труби. Не задумуючись, Натка схопила жердину і потягла на дах.

Вона обережно опустила жердину і спробувала зачепити Вадьку за ногу. Але гачок зіскакував і не брав. Тоді вона зачепила Бориса за штани. Взяло.

Натка щосили потягла вгору. Від напруження потемніло в очах. Все-таки Натка була дівчинка! Ні, не витягти їй Бориса — сил не вистачає. Раптом щось затріщало, штани розпанахались, і гачок зірвався. Натка розгублено міркувала, що робити. Нарешті збагнула. Опустила жердину другим кінцем і гачком зачепила за ринву.

— Хапайся, Борко! Лізь!

Борка пихкав, як паровоз.

Натка схопила його за комір і тягла до болю у пальцях. І — о радість! — нарешті Борис на даху.

Уже вдвох, спільними зусиллями, за допомогою тієї ж таки жердини вони виловили Вадьку.

І ось Вадька і Борис стоять перед Наткою. Борка білий, як молоко, Вадька червоний, як помідор (від приливу крові; спробували б ви повисіти

догори ногами!). В обох тремтять губи і очі великі-великі, зовсім не хлоп'ячі, а просто дитячі, перелякані.

І тут Натка не витримала — вона все ж таки була дівчинка...

— Чого плачеш? — тихо й розгублено спитав Вадька.

Вона не відповіла.

Вадька презирнувся з Борисом і сказав ще тихіше:

— Та ти ж просто молодець, Натко! Ти ж просто нас врятувала. Без тебе ми б просто, я вже навіть не знаю...

Натка все ще плакала.

Тоді, переборюючи хвилювання, Вадька мовив:

— Слухай, знаєш, а ти теж готуйся з нами, добре?

— Ага, — сказав Борис, гладячи рукою розпанахані штани.

— І, можливо, ти будеш другою в світі космонавткою. Після Терешкової. Хочеш? Космо-Наткою! — і Вадька, засміявшись з власного дотепу, додав: — Я серйозно, зовсім не глузую.

Натка посміхнулась, крізь сльози. їй чомусь згадався раптом казковий козлик, якого так щиро вони оплакували колись удвох із Вадькою...